

18—20 oktober

Debatter m. m.

Måndagen den 18 oktober		Sid.
Hälsningsord av talmannen		3
Interpellationer:		
av herr Sveningsson ang. förstärkning av polispersonalen		4
av herr Lundström om ökad utbildning av tandvårdspersonal..		6
av herr Lundström ang. en storflygplats i Öresundsregionen..		7
av herr Wallmark ang. förverkligandet av de utbildningspoli- tiska målsättningarna		8
Meddelande ang. enkla frågor:		
av herr Nyman om skydd för björn m. fl.		12
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. ersättning till markägare vid framdragande av kraftledning		12
 Tisdagen den 19 oktober		
Interpellation av herr Hedlund ang. lokaliseringspolitiken		14

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 oktober	
Val av ett ombud jämte suppleant i Europarådets rådgivande för- samling	16

Måndagen den 18 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr TALMANNEN anförde:

Härmed förklarar jag 1965 års hösts-session öppnad. Jag ber att få hälsa kammarens ledamöter hjärtligt välkomna åter i denna plenisal och uttrycker den förhoppningen att Ni vederbörligen försedda med galoscher och paraplyer, har haft en angenäm och stärkande sommar.

Höstsessionens arbetsbörda förefaller bli relativt stor, och det är därför en glädje att nu se, att kammarens ledamöter är beredda att ta itu med de uppgifter som föreläggs Er. En hel del av ledamöterna har varit ute på expeditioner till främmande länder, och jag hoppas att de erfarenheter de där förvärvat har varit till glädje för dem och skall bli till nytta också för kammaren.

Välkomna!

Härefter yttrade herr TALMANNEN:

En plan med angivande av när kammaren avses skola sammanträda under höstsessionen har i dag utdelats till ledamöterna. Därav framgår att hösts-sessionen beräknas skola avslutas först onsdagen den 15 december eller, om skiljaktiga beslut så nödvändiggör, torsdagen den 16. För ärendenas fördelning å de olika plena kommer, sedan talmanskonferensen sammanträtt, att utdelas en plan före utgången av denna månad. Riksdagens organisationsutredning har sammanträtt under uppehållet mellan sessionerna och ytterligare ett antal sammanträden skall äga rum under de närmaste 14 dagarna. Arbetet bedrives med sikte på att åtminstone ett delförslag skall kunna framläggas under hösten.

En i färg tryckt broschyr med titeln Sveriges riksdag föreligger nu och har

utdelats till ledamöterna. Den kompletteras med sammanfattningar på tyska, engelska och franska i särskilda häften. Vidare är ett tillägg till broschyren, särskilt avsett för skolbruk, under tryckning. Broschyren kostar en krona och vart och ett av de övriga alstren 50 öre. Den som för föredrag eller eljest önskar tillgång till broschyrerna kan rekvirera sådana hos kammarens kansli.

Upplästes en till kammaren inkommen skrivelse, så lydande:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla, att kammaren måtte befria mig från uppdraget att vara ombud i Europarådets rådgivande församling.

Stockholm den 17 september 1965.

Gunnar Heckscher

På särskilda propositioner biföll kammaren berörda anhållan samt beslöt att vid plenum onsdagen den 20 innevarande månad företaga erforderligt kompletteringsval.

Vidare upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagens talmän

Sedan jag av Kungl. Maj:t beviljats begärt entledigande från tjänsten som generaldirektör och chef för rikskreditverket och tillträtt befattning som verkställande direktör i Sveriges allmänna hypoteksbank samt Lantbruksnäringsnärings primär- och sekundärkreditaktiebolag, får jag härmed vördsamt hemställa om entledigande från uppdraget att vara ordförande i riksgäldsfullmäktige under återstoden av valperioden 1964—1967.

Stockholm den 17 oktober 1965.

Gösta Renlund

Interpellation ang. förstärkning av polispersonalen

På därefter gjord proposition beslöt kammaren dels att godkänna denna hemställan att gälla från och med den dag, då ny ordförande blivit utsedd, dels ock att vederbörligt val skulle i föreskriven ordning anställas.

Ytterligare upplästes en till riksdagen inkommen skrivelse av följande lydelse:

Till Sveriges riksdag

Undertecknad anhåller härmed om entledigande från uppdraget att vara fullmäktig i riksbanken för återstående delen av valperioden 1963—1966.

Stockholm den 15 september 1965.

Hans Gustafsson

Med anledning härav beslöt kammaren dels att nu ifrågavarande anhållan skulle godkännas, dels ock att vederbörligt val skulle i föreskriven ordning företagas.

Ledighet från riksdagsgöromålen för fullgörande av uppdrag såsom ombud vid Förenta Nationernas generalförsamling i New York beviljades fru *Lindström* från och med den 25 oktober och fru *Myrdal* från och med denna dag; båda för den tid, som åtginge för uppdragets fullgörande.

Därjämte beviljades herrar *Sträng* och *Dahlberg* ledighet från riksdagsgöromålen på grund av utrikes resa, herr *Sträng* för tiden till den 22 i denna månad och herr *Dahlberg* den 18 och den 19 oktober.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 136, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246);

nr 137, med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385);

nr 138, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 13 § brottsbalken m. m.;

nr 139, med förslag till lag om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn, m. m.;

nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m.; samt

nr 142, angående överlåtelse av kronan tillhörig mark.

Interpellation ang. förstärkning av polispersonalen

Herr **SVENINGSSON** (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Antalet strafflags- eller brottsbalksbrott växer oavbrutet och kraftigt. Den starkt ökade brottsligheten med dess väsentliga inslag av grova och råa våldsbrott, mord, rån och våldtäkter är ett av de allvarligaste problemen, vilka de för samhällsutvecklingen ansvariga har att ta ställning till. Regering och riksdag kan aldrig komma ifrån sitt ansvar för utvecklingen även på detta område. En ständigt återkommande fråga är, huruvida samhället utrett vad som kan uträttas för att begränsa brottslig verksamhet.

Det är inte bara den oavbrutna ökningen av brottshandlingarnas antal och kriminalitetens inriktning som inger stark oro. Det verkligt allvarliga i dagens situation är att de till antalet flesta brotten aldrig blir uppklarade, på grund av att polispersonalen är alltför fåtalig. Helt naturligt måste polisen försöka klara upp de grövsta, så snart som möjligt. Men då även dessa grova och svåra brott ökar, tar de alltmer tid i anspråk för polispersonalen. Som en följd av detta är det ett växande antal brott av olika slag som varje år inte blir uppklarade.

Helt nyligen har rikspolischefen Karl Persson framhållit allvaret i den rådande situationen med följande i tidningspressen återgivna uttalande.

Interpellation ang. förstärkning av polispersonalen

»Vi bedömer i dag läget så allvarligt att uppenbar risk nu måste anses föreliggande för att brott skall preskriberas, innan de hinner utredas. Man frågar sig då: Kan ett rättssamhälle sådant som vårt acceptera att grova brott preskriberas för att polisen inte hinner utreda dem? Vad tjänar det i så fall till med ett högt stående rättsväsen i övrigt, med modern lagstiftning, kvalificerade åklagare och domare.»

Vidare framhöll rikspolischefen att »det är orimligt tro att den rådande situationen kan bemästras utan förstärkning av polispersonalen.»

Tusentals av polisen kända, för brott misstänkta personer går för närvarande omkring i ostörd frihet i Sverige. Orsaken är att en arbetstyngd polisorganisation med slagsida, trots i många fall onormalt uttag av övertid från personalen, inte hinner med en av sina allra viktigaste uppgifter, att beivra begångna brott.

Under senare år har de s. k. strafflags-, eller nu, brottsbalksbrotten, ökat med i genomsnitt 10 procent per år och de beräknas under detta år uppgå till 350 000. Mot detta svarar en i det närmaste total stagnation i arbetet på att förstärka polisen. En mycket blygsam utökning av poliskåren kan förutses innevarande budgetår.

Visst råder det brist på arbetskraft på skilda områden, men det måste vara mera angeläget än på något annat avsnitt i samhällslivet att ordningsmaktens och rättsväsendets arbetskraftsbehov fylles och därmed lag och rätt blir respekterade.

Genom att begångna brott inte blir uppklarade försvagas avsevärt den laglydiga allmänhetens rättssäkerhet. När de som begår brott klart är medvetna om ordningsmaktens bristande resurser, bibringas de en stark känsla av att risk för upptäckt och straff minskas. Detta bidrager till att brottsligheten ytterligare ökas.

Många svåra trafikolyckor måste enligt min mening skrivas på den bristan-

de trafikkontrollens konto. Det är många trafikanter som i trafiken med motorfordon inte har lärt sig följa gällande trafikbestämmelser. Dessa trafikanter bryter ofta och hänsynslöst mot fastställda trafikregler bl. a. på grund av ytterst bristfällig och sällan förekommande trafikkontroll.

Vid många tillfällen har från olika håll framförts krav på en starkare kontroll av trafiken. Om så kunde ske, skulle många människoliv kunna räddas och mycket lidande och stora materiella förluster undvikas. Bara det förhållandet, att polisen så ofta som möjligt är synlig på vägarna, medverkar starkt till en lugnare takt och större försiktighet i trafiken.

Genom att flytta över arbetskraft från ordningspolisen och kanske även från vägtrafikpolisen till brottsutredande arbete raserar man den nya polisorganisationen som är under uppbyggnad samtidigt som skyddet för allmänheten ute på gator och vägar försämras. De som inte vill följa gällande lagar, utan bryter mot vad regering och riksdag föreskrivit, får genom sådana åtgärder bara större svängrum i sin verksamhet.

Från stockholmspolisen har uttalats, att någon katastrofsituation inte föreligger därför att det i en kår av dennas storlek alltid är möjligt att finna folk att utreda och klarlägga de grövre brotten. Sådana uttalanden borde vara onödiga, då det borde kunna förutsättas att ordningsmakten inte under några förhållanden kan bli så bristfällig att inte de grövsta brotten ägnas största möjliga uppmärksamhet.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat den brist på personal som förekommer hos polisen för utredning av begångna brott?

2. Vilka åtgärder avser herr statsrådet att vidtaga för att göra det möjligt

Interpellation om ökad utbildning av tandvårdspersonal

för polismakten att utreda och beivra begångna brott och därmed tillgodose allmänhetens rättssäkerhetskrav på ett tillfredsställande sätt?

På gjord proposition medgav kam-maren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om ökad utbildning av tandvårdspersonal

Ordet lämnades härefter på begäran till herr LUNDSTRÖM (fp), som yttrade:

Herr talman! I kampen mot kösamhället har folkpartiet fäst stor vikt vid åtgärder som skulle förbättra tillgången på tandläkare och annan tandvårdspersonal. Skälen härtill är uppenbara. Försummelserna i fråga om utbildningen av dessa yrkeskategorier har varit särskilt iögonfallande. Jag behöver endast hänvisa till att riksdagen redan 1945 fattade principbeslut om att inrätta en tandläkarhögskola i Göteborg och att regeringen — trots upprepade påminnelser av riksdagen och en energisk kampanj från folkpartiet under mellanperioden — inte förrän 1964 framlade proposition i ärendet. Det har också länge stått klart, att önskemålet om att införa en allmän tandvårdsförsäkring efter mönster från sjukförsäkringen skulle kunna infrias först om bättre balans kunde uppnås mellan tillgång och behov i fråga om tandvårdspersonal.

1961 års sjukförsäkringsutredning framlade i våra betänkandet »Tandvårdsförsäkring». I betänkandet föreslås att allmän tandvårdsförsäkring införs 1968 för hela folket med i huvudsak samma regler för ersättning som nu gäller inom sjukförsäkringen. Förslaget har under sommaren remissbehandlats. Bland de instanser som yttrat sig över förslaget, t. ex. medicinalstyrelsen, råder stor uppslutning kring principerna för försäkringen men också tveksamhet rörande möjligheterna att redan 1968 genomföra utredningens förslag. Den

främsta orsaken till tveksamheten är tandläkarbristen. Utredningen har beräknat bristen på tandläkare år 1970 till 350—400 tandläkare. En utpräglad brist på tandtekniker och tandsköterskor föreligger också.

Tandläkarutbildningen är för närvarande dimensionerad för en intagning av 260 elever om året, varav 100 vid de odontologiska fakulteterna i Stockholm och Malmö och 60 vid fakulteten i Umeå. Fr. o. m. läsåret 1966/67 kommer utbildningskapaciteten att öka med 75 platser vid den nya tandläkarhögskolan i Göteborg. Ett 100-tal svenskar bedriver tandläkarstudier i Tyskland.

Det är uppenbart att regeringen måste visa ett avsevärt större engagemang när det gäller att avvärja den fara som bristen på tandläkare innebär för tandvårdsreformen. Det finns redan förslag om att utvidga utbildningskapaciteten vid de svenska utbildningsanstalterna utöver den beslutade. Ecklesiastikdepartementets prognos och planeringsgrupp föreslog 1963 att ytterligare 90 utbildningsplatser skulle skapas, varav 25 i Malmö läsåret 1965/66 och 40 respektive 25 i Stockholm och Göteborg läsåret 1968/69. Gruppens förslag togs dock inte upp av statsrådet i hans proposition till riksdagen. Jag vill också erinra om att folkpartiet i en motion på hösten 1964 begärt en större dimensionering av den nya tandläkarhögskolan i Göteborg. 1963 års universitets- och högskolekommitté, vars betänkande kommer att diskuteras i anslutning till en proposition som skall föreläggas höstriksdagen, har övervägt en ökad tandläkarutbildning i samband med uppförandet av ett nytt sjukhus i Huddinge. Eftersom sjukhuset inte beräknas tas i bruk förrän tidigast i början av 1970-talet kan denna utbildning dock avsätta resultat först på något längre sikt. En väsentlig utökning av antalet utbildningsplatser vid existerande lärosäten borde emellertid kunna åstadkommas utan dröjsmål. Ju längre ett sådant beslut dröjer, desto längre tid kommer

Interpellation ang. en storflygplats i Öresundsregionen

det att ta innan tandvårdsförsäkringen kan fungera effektivt.

Det skulle inte minst med tanke på tandvårdsreformen vara av stort värde att snarast möjligt erhålla en prognos över tillgång och behov under den närmaste framtiden i vad avser tandtekniker och tandsköterskor. Visserligen står det klart att en avsevärd brist föreligger på dessa yrkeskategorier, och det är troligt att denna brist kommer att öka bl. a. i samband med att tandläkarna genom rationaliseringsprocessen alltmer avlastas vissa arbetsuppgifter. En närmare prognos över bristerna på området får emellertid anses synnerligen angelägen. Den bör genomföras snarast, så att inte tandvårdsreformen av denna anledning försenas.

Med denna prognos som bakgrund bör förslag utarbetas om ökad tandtekniker- och tandsköterskeutbildning.

Med hänvisning till det ovan anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att snarast möjligt förbättra tillgången på tandläkare och annan tandvårdspersonal i syfte att förhindra att genomförandet av en effektivt fungerande allmän tandvårdsförsäkring fördröjes?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Interpellation ang. en storflygplats i Öresundsregionen

Herr LUNDSTRÖM (fp) erhöll ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Vid Nordiska rådets senaste session i februari i år i Reykjavik antogs en rekommendation angående en storflygplats i Öresundsregionen. Rekommendationen (nr 34/1965) hade följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till rege-

ringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige att undersöka möjligheterna för en gemensam lösning av flygplatsproblemen i Öresundsregionen samt att därvid i första hand undersöka möjligheterna för att lägga en eventuell stor flygplats på ön Saltholm i Öresund.

Det överenskomts att Danmark skulle vara det koordinerande landet för frågan.

I Danmark pågick vid tiden för rekommendationens antagande i februari och pågår alltjämt en utredning om hur Köpenhamn skall lösa sina flygplatsproblem, då Kastrup ca år 1970 blir för litet för den flygtrafik som då väntas. Tankegången bakom rekommendationen var att dessa danska utredningar borde vidgas till att avse hela Öresundsregionen. En sådan utvidgning låg så mycket närmare till hands som för Malmös del frågan om en flygplats till avlösning av Bulltofta då var och alltjämt är aktuell.

Under den tid som gått sedan denna rekommendation antogs i början av året har, såvitt man kunnat utläsa av offentliga källor, någon samfäll utredning av det slag som rådet önskade icke kommit till stånd. Rådet lade vikt vid att samtliga nordiska länder skulle få tillfälle medverka vid utredningen — även om problemen i första hand angick Danmark och Sverige — med hänsyn till att en storflygplats tänktes skola få hela Norden till upptagningsområde. Det var också sett från denna utgångspunkt som rådsmedlemmar från Finland, Island och Norge deltog i sakens behandling i rådet.

Något nytt i frågan förelåg först den 7 oktober 1965 då statssekreteraren i kommunikationsdepartementet för pressen gjorde ett uttalande, enligt vilket det kategoriskt förklarades, att den nya flygplats, som skall ersätta Bulltofta i Malmö, skall placeras i trakten av Svedala omkring 20 km från Malmö. Det tillades i uttalandet, att någon internationell storflygplats inte är aktuell för Skånes vidkommande och att inga så-

Interpellation ang. förverkligandet av de utbildningspolitiska målsättningarna

dana projekt är på gång. Vad som nu behövs är en jetflygplats för sydsvenskt behov, förklarade statssekreteraren.

I detta läge finns anledning fråga, vilka skälen har varit till att man från svensk sida f. n. tycks ha tagit avstånd från tanken på en gemensam utredning av flygplatsproblemen i Öresundsregionen? Någon sådan synes ej ha kommit till stånd. Vid överläggningar i saken i Nordiska rådets utskott hösten 1964 upplyste den danske trafikministern Kaj Lindberg om att under nuvarande omständigheter Bulltofta och Kastrup låg varandra så nära, att det var otillfredsställande ur flygsäkerhetssynpunkt. Redan flygsäkerheten fordrar sålunda att flygplatsproblemen å båda sidor om Öresund måste utredas gemensamt av länderna. Även om utredningen skulle visa att lösningar måste sökas i vardera landet för sig, måste uppenbarligen dock själva utredningsarbetet företagas samfällt.

Härmed hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Kan herr statsrådet för kammaren redovisa de skäl, som föranlett att man från svensk sida vill lösa Malmö flygplatsproblem som en isolerad svensk fråga utan att dessförinnan medverka i en gemensam utredning om flygplatsproblemen i Öresundsregionen och möjligheterna för internordisk flygplats belägen i regionen antingen i Sverige eller i Danmark?

Även denna hemställan bifölls.

Interpellation ang. förverkligandet av de utbildningspolitiska målsättningarna

Ordet gavs därpå till herr **WALL-MARK** (h), som yttrade:

Herr talman! Vid Metallkongressen den 25 augusti 1965 berörde statsministern i någon mån konsekvenserna för den närmaste framtiden av tidigare fat-

tade riksdagsbeslut. Det framgick därvid att enbart redan gjorda åtaganden var ägnade att i icke oväsentlig grad anstränga de samhälleliga resurserna. Statsministerns oro på denna punkt är sannolikt väl motiverad, något som bl. a. framgår av de prognoser på olika områden, som står att finna i årets upplaga av regeringens s. k. långtidsbudget. Detta dokument ger besked om att knappheten i fråga om både personella och materiella resurser torde komma att påverka utvecklingen under återstoden av 1960-talet i betydligt ogynnsammare grad än vad som varit fallet hittills under 1960-talet.

Inte minst framgår situationens allvar av utvecklingen på arbetskraftsområdet. Enligt långtidsbudgeten ökade antalet sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden under perioden 1960—1965 med omkring 35 000 personer årligen. Genom den fortsatta friställningen av arbetskraft inom främst jord- och skogsbruk torde vidare övriga sektorer under samma period ha fått ett arbetskraftstillskott uppgående till ca 75 000 personer. Den disponibla tillgången på arbetskraft inom de expanderande sektorerna kan således beräknas ha ökat med ca 250 000 under hela perioden 1960—1965.

Att andra hälften av 1960-talet kommer att karakteriseras av en helt annan arbetskraftssituation framgår av följande avsnitt ur långtidsbudgeten:

»Befolkningen i åldrarna 16—66 år ökar visserligen med ca 100 000 personer 1965—1970. Grundskolans genomförande och den snabba ökningen av antalet elever i de gymnasiala skolorna samt i högre utbildning förändrar emellertid situationen på ett avgörande sätt. Trots en förväntad fortsatt stegring av de gifta kvinnornas förvärvsfrekvens och en antagen nettoimmigration om 10 000 personer per år beräknas det totala antalet årsarbetare bli i huvudsak oförändrat under perioden 1965—1970. Tas dessutom hänsyn till kraven på fortsatt arbetstidsförkort-

Interpellation ang. förverkligandet av de utbildningspolitiska målsättningarna
ning har man för andra hälften av 1960-talet att räkna med en minskning av det totala arbetskraftsutbudet, mätt i arbetstimmar.

Jord- och skogsbruket kan väntas minska sin arbetsstyrka även framöver. Det tillskott som därigenom ställs till andra näringsgrenars förfogande under andra hälften av 1960-talet kan beräknas till 75 000 personer. Eftersom landets totala arbetsstyrka inte ökar blir detta hela tillskottet. Den här beskrivna arbetskraftssituationen kommer naturligtvis att kraftigt påverka den ekonomiska utvecklingen under den kommande femårsperioden.»

Det är med utgångspunkt från ovanstående utbudssituation som efterfrågesidan skall betraktas. Därvid visar det sig att antalet tjänster inom enbart statlig och statsunderstödd verksamhet enligt berörda myndigheters bedömning bör utökas med ca 30 000 under den aktuella perioden. Om därtill läggs det antal tjänster, som kan komma att efterfrågas inom den allmänna sektorn i övrigt — från kommunernas sida — torde övriga sektorer få räkna med ett endast obetydligt arbetskraftstillskott, trots att man från t. ex. näringslivets sida under överskådlig tid har behov av väsentliga förstärkningar i personellt hänseende.

Framställningen i långtidsbudgeten vittnar om att allvarliga försök gjorts i syfte att undvika en snedvridning av arbetskraftsfördelningen, vilket även medfört att de statliga myndigheternas anspråk kraftigt beskurits.

Enbart för utbildningens och forskningens del innebär detta en reduktion av antalet begärda tjänster under perioden 1965/66—1969/70 med ca 5 300. Det arbetskraftstillskott om 9 540 tjänster som enligt långtidsbudgeten ändå beräknas för dessa sektorer måste fördelas på en mängd områden. Grundskolans genomförande enligt tidigare utstakade riktlinjer kräver sålunda ett visst tillskott av lärarpersonal m. m. De personella resurserna måste vidare fördelas på det gymnasiala stadiet, så att den

redan beslutade utbyggnaden härvidlag kan äga rum. På detta område återstår dock yrkesutbildningen, som endast till vissa delar varit föremål för beslut. Beträffande den akademiska utbildningen samt forskningen så kommer sannolikt dessa områden att expandera mycket kraftigt i framtiden. I början av 1970-talet skall således universitetet och högskolorna enligt riksdagens beslut 1963 vara utrustade för att förmedla utbildning till 82 000 studerande. Enligt beräkningar av bl. a. gymnasieutredningen torde emellertid dessa ramar komma att sprängas redan i slutet av 1960-talet. Den postgymnasiala utbildningen i övrigt kommer riksdagen eventuellt redan under 1966 att få taga ställning till, då ju yrkesutbildningsberedningen enligt sina direktiv haft att framlägga förslag härom. Slutligen bör i detta sammanhang vuxenutbildningen uppmärksammas, som även den med största säkerhet kommer att bli föremål för åtgärder under den närmaste framtiden.

Det anförda pekar på flera områden inom utbildningsväsendet, där beslut antingen redan fattats eller kommer att fattas rörande väsentliga utbyggnader. Att respektive reformers genomförande är förenat med ett kraftigt ianspråktagande av såväl materiella som personella resurser framgår omedelbart utan att fördenskill preciseringar av behoven behöver presenteras. Detta gäller även om reformkraven betraktas ur rent statisk synvinkel. Betydligt större ter sig dock anspråken på resurser om berörda reformer sätts in som ett led i en dynamisk utveckling, där en rad accelererande faktorer påverkar skeendet. Bl. a. utgör utvecklingen på universitetsutbildningens område ett exempel på en synnerligen dynamisk process.

Med anledning härav ter sig bl. a. en intensifiering av den långsiktiga och samlade planeringen på utbildningsområdet ytterst påkallad som jämväl ger möjligheter till analyser av skilda dynamiska faktorerers effekter på utveck-

Interpellation ang. förverkligandet av de utbildningspolitiska målsättningarna

lingen. Behovet härav förstärks mot bakgrunden av rådande bristförhållanden på arbetskraftsområdet.

Om reformarbetet däremot i alltför obetydlig utsträckning tar fasta på de ändrade förutsättningar och förhållanden som kan tänkas råda på något längre sikt, finns risk för att reforminsatserna förr eller senare visar sig vara antingen otillräckliga eller i sämsta fall helt felaktiga. Till yttermera visso kanske den samhällsekonomiska situationen i ett dylikt läge omöjliggör en effektiv uppföljning eller modifiering av respektive reformer. Detta kan i sin tur ge upphov till antingen drastiska åtgärder från statsmakternas sida, som gör att den ursprungliga reformverksamhetens syfte förfelas, eller också en »låt-gå-politik», som endast i teorien mäktar genomdriva reformkraven.

För att undvika missförstånd bör framhållas att jag med det sagda givetvis inte vill göra gällande att det skulle vara möjligt att precisera framtida förhållanden på olika områden. Däremot vill jag understryka vikten av att insatserna utredas och förstärkas då det gäller att förbättra och förstärka möjligheterna till vederhäftiga antaganden rörande den framtida utvecklingen i syfte att i möjligaste mån undvika ovan skisserade situationer. Det s. k. rullande reformarbetet kan därvid bedrivas med större fasthet och säkerhet.

Till icke oväsentlig del beror möjligheterna till utbildningspolitiska insatser på resultatet av politiska bedömningar beträffande den offentliga sektorns storlek i förhållande till den privata. Tillåtes den offentliga sektorn att växa, så erhåller visserligen under förutsättning av oförändrade relationstal även utbildningsväsendet ökade resurser. Härvid gjorda övervägningar måste emellertid ytterst underordnas den totala produktionsutvecklingen. Det må här endast erinras om att goda expansionsmöjligheter för det privata näringslivet i en tid av tilltagande internationell konkurrens på de flesta om-

råden utgör en grundförutsättning för välståndsutvecklingen i vårt land. Härigenom begränsas i praktiken de beslutande parternas handlingsfrihet i vad gäller åtgärder som berör den offentliga sektorns tillväxt i relativt hänseende.

Graden och arten av utbildningspolitiska åtaganden beror även på i vilken utsträckning regering och riksdag är beredda att ge utbildningsväsendet prioritet. Det är i så måtto teoretiskt tänkbart att inom den offentliga sektorns ram omfördela resurserna till förmån för utbildningssektorn i dess helhet eller delar därav. Åtskilliga offentliga områden — sjukvården, polisväsendet m. m. — har emellertid för närvarande ett kraftigt expansionsbehov. Detta kan eventuellt medföra att ett prioriteringsresonemang blir av föga praktisk betydelse. I synnerhet på den personella sidan skulle under sådana förhållanden långtidsbudgetens beräkningar kunna mer eller mindre sägas beteckna maximiramar inom vilka departementschefens förslag om åtaganden måste begränsas.

Det är ovisst i vilken utsträckning detta bristande expansionsutrymme är ägnat att försvåra eller försena såväl den redan beslutade som den planerade reformverksamheten inom utbildningsväsendet. Det torde inte vara uteslutet att vissa inskränkande åtgärder måste vidtagas för att därigenom kunna vidmakthålla en acceptabel balans på arbetsmarknaden och inom samhällsekonomin i övrigt. Bland annat chefen för finansdepartementet har aktualiserat tanken härpå vid ett par anföranden innevarande år. Ett av dessa innehöll antydningar om att grundskolans genomförande eventuellt skulle uppskjutas några år.

I vissa fall kan det emellertid vara svårt att företaga inskränkningar på ett visst område utan att fördenskull mer eller mindre allvarligt störa helheten, dvs. i detta fall hela vårt utbildningssystemets struktur och utformning. Jag

Interpellation ang. förverkligandet av de utbildningspolitiska målsättningarna

tar ånyo universitets- och högskoleutbildningen som exempel på den problematik, som dock gäller för samtliga utbildningsstadier. Jag skall därvid citera ett avsnitt ur universitetskanslersämbetets yttrande över 1963 års universitets- och högskolekommittés betänkanden (SOU 1965: 11 och 12). Ämbetet aktualiserar i nedanstående avsnitt bl. a. vissa samhällsekonomiska konsekvenser av en eventuell ökning av studerandeantalet i förhållande till 1963 års ramtal. Det bör omtalas att avsnittet närmast utgör en kommentar till årets kompletteringsproposition. När ordet proposition förekommer åsyftas alltså denna.

»Propositionens beräkningar synes bygga på förutsättningen att den ytterligare expansion av universitetssektorn, som ämbetet enligt det föregående funnit bli en följd av gymnasiets omorganisation m. m., antingen icke skall genomföras eller också genomföras utan nämnvärd utvidgning av kostnadsramen. Av propositionens kalkyler framgår icke, om den överströmning av studerande till icke akademiska utbildningsvägar, som i så fall kan förutses, föranlett någon ökning av de ramar som i propositionen beräknats för den icke akademiska utbildningssektorn. Har så icke skett måste slutsatsen bli att fortsatt utbildning icke avses skola beredas för det antal personer, som faller utanför de ramar varmed U 63 räknat och som enligt det föregående är för snäva, i den mån möjligheter icke föreligger att nedbringa kostnaderna för utbildningssystemet i dess helhet genom reglering av tillströmningen eller genom lämpliga rationaliserings- eller andra åtgärder. — — — Bedömes härjämte de i propositionen aktualiserade frågorna i huvudsak ur en vidare stats- och samhällsekonomisk synvinkel är det uppenbart, att en ökning av tillströmningen utöver U 63:s ramtal av den omfattningen ämbetet kalkylerat med innebär ett motsvarande väsentligt ökat engagemang från den offentliga sektorns sida. I blickpunkten kommer därvid skilda

investeringskostnader för studiesociala åtgärder och studentbostäder samt kostnader för ytterligare följdåtgärder på grund av en sådan utveckling. Vidare bör också beaktas konsekvenserna för arbetsmarknadens del av att en på så sätt växande andel av befolkningen i yrkesverksam ålder kvarhålls under utbildning och i motsvarande omfattning reducerar den direkt i yrkesverksamhet sysselsatta arbetskraften.»

Kanslersämbetet ger i ovanstående avsnitt belysning åt en rad problemställningar, som under den närmaste framtiden torde komma att kräva noggranna överväganden. Valet står i första hand mellan att antingen tillgodose den ökade efterfrågan på utbildning med de samhällsekonomiska konsekvenser detta kan få, eller att förhindra en efterfrågestyrd utveckling medelst införande av spärrar eller annorledes. Oavsett vilken metod som väljs kommer angränsande utbildningar — i såväl horisontellt som vertikalt led — att beröras härav. Denna ömsesidiga påverkan bidrar i hög grad till att vidga och försvåra berörda problem. Om t. ex. statsmakterna mot bakgrunden av statsfinanssiella överväganden vidtager åtgärder som skapar ett underskottsutbud av akademisk utbildning, så kommer häri genom sannolikt trycket på övrig postgymnasial utbildning att öka, vilket i sin tur ger anledning till fortsatta överväganden m. m.

Det sagda visar, att det inte i alla sammanhang är önskvärt eller ens möjligt att behandla de inom vårt utbildningsväsende förekommande studievägar var för sig utan hänsynstagande till angränsande utbildningar. Detta utesluter dock inte möjligheten av en angelägenhetsgradering av eventuella åtgärder. Det torde tvärtom av skäl, som på annat ställe redogjorts för, vara påkallat att mot bakgrund av en allsidig bedömning söka bestämma angelägenhetsgraden av tänkbara åtaganden. Därigenom skapas även underlag för ett ställningstagande till frågan huruvida

Meddelande ang. enkla frågor

utbildningspolitiken i dess helhet eventuellt bör göras till föremål för omprövning i syfte att anpassa verksamheten efter ändrade betingelser rörande den samlade personalbudgeten.

Aberopande det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet får ställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, med beaktande av de arbetsmarknadspolitiska betingelser som enligt beräkningar av 1965 års långtidsbudget kommer att råda under nästkommande femårsperiod, att de målsättningar på det utbildningspolitiska området som riksdagen godkänt kan förverkligas inom planerade tidsramar?

2. Hur bedömer herr statsrådet möjligheterna att även tillgodose de reformkrav som kan komma att aktualiseras på bl. a. yrkesutbildningens och vuxenutbildningens områden?

På gjord proposition bifölls herr Wallmarks berörda anhållan.

Anmälades och bordlades en av herr *Adolfsson* under sammanträdet avlämnad, av honom och herr *Werner* under tecknad motion, nr 766, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 132, med förslag till lag om säkerheten på fartyg, m. m.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen

av herr *Nyman* (fp) till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet: »Ämnar Statsrådet avvakta jaktutredningens eventuella förslag om skydd för björnar och andra för vår nordiska fauna typiska representanter, som nu i vissa delar av landet hotas av utrotning och utsätts för onödigt jakt, eller kommer åtgärder att vidtagas omedelbart?»; ävensom

av herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Har Statsrådet bland flera likartade fall uppmärksammat det domstolsutslag, varigenom vattenfallsstyrelsen ådömts att för framdragande av kraftledningsgata å fastigheten Ädö i Lossa socken, Upplands-Bro, utgiva markägarens rätt till kronor 390 159 samt ränta från 1/10 1956, ävensom rättegångskostnader med kronor 97 000, i stället för av vattenfallsstyrelsen ursprungligen erbjudna kronor 8 867? Avser Statsrådet att för undvikande av likartade fall med onödig tidsutdräkt, omkostnader och prestigeförlust ävensom för att undvika att ekonomiskt svaga eller efterlätna avspisas med oskäligt låg ersättning anvisa underställda verk att vid förhandlingar av denna art lämna erbjudande om uppgörelser grundade på kunnighet och ekonomiskt omdöme?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.38.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 19 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 136, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246);

nr 137, med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385);

nr 138, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 13 § brottsbalken m. m.; samt

nr 139, med förslag till lag om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m.; samt

nr 142, angående överlåtelse av kronan tillhörig mark.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet motionen nr 766.

Herr WALLMARK (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst

efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar, att till utskottet från styrelsen för riksdagsbiblioteket inkommit framställningar

1) angående anvisande av ytterligare anslag för bokinköp och bokbindning; samt

2) angående lönegradsuppflyttning av vissa vaktmästartjänster m. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 18 oktober 1965.

Sedan förste stenografen hos kammaren f. d. kammarrättsrådet Erik Hedelius den 28 juni 1965 avlidit antogs för tjänstgöring tills vidare såsom förste stenograf stenografen hos kammaren, redaktören Gösta Julin samt såsom stenograf efter herr Julin stenografen hos andra kammaren, fru Ingrid Nilsson.

Med anledning av en av departementssekreteraren Johnny Sköldvall gjord ansökning entledigade herrar deputerade Sköldvall från befattningen som stenograf hos kammaren. Såsom stenograf efter herr Sköldvall antogs för tjänstgöring tills vidare fil. stud. Arne Larsson.

Interpellation ang. lokaliseringpolitiken

Herrar deputerade hade vid sammanträde den 28 maj 1965 beviljat kanslisten fru Ingeborg Bock tjänstledighet för höstsessionen 1965. Såsom vikarie för fru Bock antogo herrar deputerade nu fru Lilian Stark. Det skulle antecknas att fru Stark på särskild anmodan inträtt i tjänstgöring fredagen den 15 ds.

År och dag som ovan.

In fidem

K.-G. Lindelöv

Interpellation ang. lokaliseringpolitiken

Herr **HEDLUND** (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! 1964 års riksdagsbeslut om riktlinjerna för en aktiv lokaliseringspolitik kommer säkerligen att betyda mycket för den ekonomiska utvecklingen i vårt samhälle. I samband med riksdagsbehandlingen framfördes från många håll önskemål om en utvidgning av stödområdet till andra delar av vårt land än som slutligen blev fastställt. Ivrarna för ett utvidgat område lugnades väl i någon mån av att man försäkrade dem att även orter utanför det egentliga stödområdet kunde komma i fråga för lokaliseringpolitiska stödåtgärder. Bl. a. pekade man på att orter och områden som kännetecknades av ett ensidigt näringsliv med en enda industribransch och ofta ett enda industriföretag såsom det dominerande på den lokala arbetsmarknaden särskilt kunde vara i behov av stödåtgärder.

Inom östra Västmanland domineras näringslivet i flera kommuner av taktegelindustri, och den regionen förtjänar därför extra uppmärksamhet när det gäller att genom olika åtgärder förebygga akuta sysselsättningskriser. Sedan något år tillbaka pågår en strukturförändring inom byggnadsindustrien, som har medfört en betydande tillbakagång av avsättningen av taktegel. Detta

har medfört att flera tegelbruk i östra Västmanland, bl. a. i Sala, lagts ned och andra kör med reducerad arbetsstyrka. Enligt föreliggande prognoser är framtidsutvecklingen oviss med märkbar tendens till fortsatt tillbakagång. Länsarbetsnämnden följer med uppmärksamhet utvecklingen, men detta hindrar inte att de anställda inom tegelindustrin känner oro inför framtiden. Om strukturförändringar och sviktande konjunkturen skulle medföra ytterligare inskränkningar, skulle det uppstå ett för hela bygden katastrofalt läge med minskat antal arbetstillfällen, ökad utflyttning av ungdom och andra människor i produktiv ålder, vilket i sin tur medför ett vikande skatteunderlag, samtidigt som befolkningen får en ogynnsam ålderssammansättning med därav relativt sett höga kostnader för åldringsvård av olika slag.

Även om östra Västmanland ligger utanför det egentliga området för lokaliseringpolitiska stödåtgärder, så föreligger enligt min mening starka skäl för att betrakta regionen som ett område vilket av särskilda skäl kan bli föremål för stödåtgärder i någon form. I varje fall torde 1964 års riksdagsbeslut icke lägga hinder i vägen för dylika. Regionens struktur är sådan, att det ur samhällssynpunkt måste anses angeläget att den genom nylokalisering av företag får ett mera differentierat näringsliv och ett ökat antal arbetstillfällen för befolkningen. I synnerhet för ungdomen som redan nu är hänvisad till att söka arbete på annan ort i stor omfattning. Kommuner och landsting har på olika områden gjort de grundinvesteringar som är nödvändiga för en god samhällsservice. Man har ett väl utbyggt skolväsende med grundskolan genomförd i hela området, fackskola och gymnasium i Sala där även kommunal yrkesskola och central verkstadsskola är under uppförande. Nytt länslasarett i Sala är beslutat, och första byggnadsetappen är snart färdig. Bakgrunden till dessa aktiviteter av olika slag är förutom det

aktuella behovet en målmedveten satsning för att lägga grunden till en utveckling jämväl av näringslivet inom området.

Bygdens förhoppningar om en mera positiv utvecklingstrend inom näringslivet än den nuvarande fick emellertid i förra veckan ett allvarligt bakslag. Arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringbyrå beviljade nämligen då en i Sala relativt nyetablerad firma lokalisering bidrag med 432 000 kronor och lokaliseringslån med 780 000 kronor för att lägga ned verksamheten i Sala och i stället etablera sig i Kramfors. Företaget är en mekanisk verkstad och sysslar med tillverkning av pumpar, ventiler och annan hydraulisk utrustning, en typ av industri som sålunda skulle kunna ha blivit ett bra komplement till de relativt tunga industrier som förut finns på orten. Beslutet har väckt oro och förstämning bland kommunalmän och andra i bygden. Man frågar sig nu allmänt om man över huvud taget kan räkna med någon nyetablering inom området, samtidigt som man konstaterar att det tenderar till att bli sämre sysselsättningsmöjligheter inom redan befintliga industrier.

Med anledning av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor.

1) Föregås beviljande av lokaliseringssöd av prövning jämväl av frågan huruvida svårigheter av näringspolitisk

Interpellation ang. lokaliseringpolitiken
art kan uppkomma på den ort varifrån ett företag flyttar?

2) Om så inte är fallet, är statsrådet beredd medverka till att sådan prövning i framtiden kommer att ske?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 767, av herr *Wallmark*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 126, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 768, av herr *Olsson, Johan*, och fru *Olsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 769, av herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 132, med förslag till lag om säkerheten på fartyg, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.10.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 20 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs val av ett ombud i Europarådets rådgivande församling jämte en suppleant för detta ombud.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Bohman, B. G., ledamot av andra kammaren	Jacobsson, G., ledamot av första kammaren
---	--

Herr talman! För detta val ber jag att få avlämna en gemensam lista. Denna har godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen.

Herr förste vice talmanen avlämnade därefter en lista av följande utseende och med rubriken »Den gemensamma listan»:

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades hava blivit utsedd till ombud i Europarådets rådgivande församling herr Bohman och till suppleant för denne herr Jacobsson, Gösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 22 oktober tills vidare för att såsom svensk delegat bevista Förenta Nationernas XX generalförsamlings möte i New York.

Stockholm den 20 oktober 1965.

Torsten Bengtson

På gjord proposition bifölls ansökningsen för den tid, varunder herr Bengtson på grund av berörda uppdrag vore förhindrad att delta i riksdagsarbetet.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet följande jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar, att till utskottet från styrelsen för riksdagsbiblioteket inkommit framställningar:

- 1) angående anvisande av ytterligare anslag för bokinköp och bokbindning; samt
- 2) angående lönegradsuppflyttning av vissa vaktmästartjänster m. m.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 767 och 768 till bevillningsutskottet samt motionen nr 769 till lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.03.

In fidem

Fritz af Petersens